

KULTÚRA – KÖNYVTÁR - KÖNYVTÁRKULTÚRA SZENCZI MOLNÁR ALBERT SZÓTÁRAITÓL AZ ELEKTRONIKUS SZÓTÁRAKIG

BODNÁR ILDIKÓ

Miskolci Egyetem, Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék

3515 Miskolc, Egyetemváros

nyecseti@gold.uni-miskolc.hu

Kivonat: A tanulmány első része Miskolc két muzeális könyvtárát mutatja be: a Miskolci Egyetemhez tartozó Selmecci Műemlékkönyvtárát és a város központjában található Lévay József Muzeális Könyvtárát. Az írás második része azokkal a lehetőségekkel foglalkozik, amelyeket ez utóbbi könyvtár nyújt egyes alkalmazott nyelvészeti tárgyak (pl.: lexikográfia, magyar mint idegen nyelv és hungarológia, nyelvi tantervek és tananyagok stb.) oktatása során. A szerző fel szeretné hívni a figyelmet számos, a muzeális könyvtárak adta – főként a tudománytörténethez kapcsolódó – kutatási lehetőségre.

Kulcsszavak: muzeális könyvtár, könyvritkaságok, szótári ritkaságok, 18. századi magyar nyelvkönyvek, első tanmenetek, könyvtárkultúra.

„Könyvek révén sokan lesznek tudóssá az iskolán kívül is, könyvek nélkül viszont senki sem lesz tudós, még az iskolában sem.”

Comenius

Bevezető gondolatok

Azt hiszem, hogy a fenti Comenius-sorok napjainkban, az elektronikus média világában sem veszítették el aktualitásukat. A tudományos kutatás egyik színhelye pedig, ahogyan a múltban, úgy a jelenben és a jövőben is még sokáig a könyvtár marad, ahol a könyvekben őrzött tudás mintegy összesűrítve és felhalmozottan van jelen. Fokozottan vonatkozik ez a muzeális könyvtárakra, amelyekben akár legelső nyelvi, irodalmi, vagy éppen matematika-, fizika-, ill. kohászattörténeti emlékeinkkel találkozhat az érdeklődő olvasó, kutató. Így a muzeális könyvtárak könyvtári kultúránk igen értékes részét képviselik.

1. Iskolavárosok és könyvtáraik

Hagyományos iskolavárosaink közül igen sok büszkélkedhet országosan is ismert, nagy múltú könyvtárral. Ilyenek például – a teljesség igénye nélkül – a sárospataki, a debreceni vagy a pápai református kollégium könyvtára, az egri tanárképző főiskola, vagy éppen az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtára. Legendásan híres könyvtárak kapcsolódnak egy-egy vallási központhoz, mint a pannonhalmi bencés főapátság, vagy a zirci cisztercita apátság könyvtára, az esztergomi főszékesegyházi, a székesfehérvári és a veszprémi püspöki könyvtárak. Ezeknek a felsorolása hosszan folytatható lenne, akárcsak az olyan, több évszázados múltra visszatekintő könyvtáraké, melyek létrehozása egyes nemesi családok könyvszerető, könyvgyűjtő tagjait dicséri. Egy ilyen gyűjtemény – Széchényi Ferenc grófé – vált egyik legfontosabb mai könyvtárunk, az alapító nevét viselő Országos Széchényi Könyvtár alapjává. A keszthelyi Helikon Könyvtár alapítója Festetics Kristóf, továbbfejlesztője Festetics György volt; a Magyar Tudományos Akadémia (az alapításkor

még Magyar Tudós Társaság) könyvtárának létrejöttét Teleki József 30000 kötetes gyűjteménye tette lehetővé. (Több kiadvány is részletesen szól minderről, így pl. Keresztury 1982; Illés 1984.)

Miskolc – annak ellenére, hogy a városban a középfokú oktatás kezdetei a tizenhatodik századra nyúlnak vissza, s immár több mint fél évszázada a magyar egyetemi városok közé is felsorakozott – nem tartozik a gazdag hagyományokkal rendelkező iskolavárosok kategóriájába, hosszabb-rövidebb múlttal rendelkező könyvtárai sem váltak országos hírű gyűjteményekké. Városunk nevét máig sem igen kapcsolják össze felfedezni érdemes régi könyvtárral, sem pedig könyvritkaságokkal. Igen kevesen tudják, hogy a városban két – igazán pártját ritkító – muzeális könyvtár is található. Az egyik éppen az Egyetemváros modern könyvtáráépületének a földszintjén nyert elhelyezést, és a Selmeci Műemlékkönyvtár nevet viseli.

1. 1. A Selmeci Műemlékkönyvtár

Részletes egyetem-, ill. könyvtártörténeti háttér vázolása nélkül csak utalni szeretnék arra, hogy a Miskolci Egyetem ősenek, a Selmecbányán 1735-ben alapított egykori bányászati és kohászati iskolának – kezdetben egyszerűen Bergschule, majd az 1770-es évektől már Bergakademie: Bányászati Akadémia – tanárai mindig nagy súlyt helyeztek könyvek vásárlására. (Az akadémiává szervezés Mária Terézia 1762-es rendeletét követően kezdődött meg.) A mai muzeális gyűjtemény alapját az iskola egyik alapító professzorának, J. T. Peithner professzornak a kincstár által 1774-ben megvásárolt, s az iskolának átadott 1392 könyvet őrző szakkönyv-gyűjteménye képezi. 1919 tavaszán, miután Selmecbánya Csehszlovákiához került, az akkor már Bányászati és Erdészeti Főiskola nevet viselő intézmény az erre az időre 45000 kötetes könyvtári állományával Sopronba költözött. A Miskolcon létesített Nehézipari Műszaki Egyetem e könyveknek mintegy háromnegyedét kapta meg; az erdészeti munkák Sopronban vannak.

A Selmeci Műemlékkönyvtárat őrző terembe lépve lenyűgöz bennünket a könyveknek az egykori tudós professzorok logikus rendszerét megtartó elrendezése; a vitrinek egész sor tudományos könyvritkaságot, továbbá egykori hallgatók kézírásos jegyzeteit, rajzait őrzik. Igen értékes ásványokat is láthatunk itt az egykori Bányászati Akadémia négyezer darabos gyűjteményéből.

A muzeális könyvtár hétfőtől péntekig 9 és 13 óra között érdeklődő látogatókat, továbbá olvasókat is fogad: ez utóbbiak olyan kutatók, akik a kohászat, a bányászat, vagy valamilyen természettudományi terület (matematika, fizika, kémia) régi kézikönyveiben, tankönyveiben búvárkodva kívánják tudományterületük múltját megismerni, belőle máig szóló tanítást meríteni. A gólyatáborok idején – a selmeci hagyományok ápolásának szellemében – főként a leendő kohász-, gépész- és bányászhallgatók nézik meg vezetéssel a könyvtárat, de újabban a bölcsészek is felfigyeltek a gyűjteményre. Időnként a miskolci középiskolák diákjai is megfordulnak a könyvtárban. Ha pedig az egyetemen konferenciát, vagy más nagyobb rendezvényeket tartanak, bejelentkezés alapján más időpontban is fel lehet keresni a gyűjteményt.

Az egyetem vendégeit – legyenek azok tudós professzorok vagy diákok – a könyvtáros kollégák mindig szívesen látják és hozzáértően kalauzolják a könyvtárteremben, valamint a mellette berendezett múzeumban. A vezetést Gavallér Pál, Lossné Ács Mária, ill. Munkácsi Szilvia munkatársak végzik; a múzeumi és levéltári részleg osztályvezetője Szendi Attila. Bár a könyvtár ún. lezárt állománnyal rendelkezik, régi könyveket –

elsősorban hiánypótlás miatt – könyvárveréseken időről időre azért vásárolnak. A legújabb munkákat azonban nem itt, hanem az első emeleten lévő könyvtári részlegben lelhetik meg az érdeklődők. S ma már – a Miskolci Egyetem újabb karainak köszönhetően – a könyvvállomány igen széles területet fog át.

Az Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékre látogató vendégeknek mi is mindig szívesen mutatjuk meg a könyvtárat; legutóbb a Kassai Műszaki Egyetem Idegen Nyelvi Tanszékének három oktatója látogatott el a műemlékkönyvtárba.

Visszatérve még röviden a könyvekre, a gyűjtemény legritkább, legértékesebb darabjai között tartja számon a tudománytörténet Conrad Gesnernek a fossziliákról írt 1565-ös munkáját, Ubaldo del Montenek 1615-ös *Mecanicorum liber* című művét, továbbá számos szakkönyvet is a 18. századból. A legjelentősebbek közt említhetjük Daniel Bernoulli matematikai és fizikai, Christoph Hertzweg bányászati, Friedrich-Wilhelm von Opperl kohászati munkáit.

A világhírű nyelvésznek, a nyelvtörténeti előadásokon és nyelvészeti szemináriumokon sokszor emlegetett Wilhelm von Humboldtnak igen kiváló természettudósként ismert testvérétől, Alexander von Humboldtól három könyvet is őriz a gyűjtemény. Ő többek között geológiával, ásványtannal, vulkanológiával foglalkozott, továbbá nagy utazóként és földrajzi felfedezőként is híressé vált.

A kezelműltben arról olvashattunk, hogy a 15. század utolsó éveiben született Georgius Agricola nagy hírű, eredetileg latinul írott *De re metallica* (1556) című művének első szlovák nyelvű fordítását hozta el Miskolcra a Kassai Műszaki Egyetem rektora; ezt a munkát eddig 12 nyelvre fordították le, s Miskolcon, a Selmeci Műemlékkönyvtárban mindegyik fordításból van egy-egy példány.

1. 2. A Lévy József Muzeális Könyvtár

A város másik muzeális könyvtára Miskolc közepén, mondhatnánk azt is, hogy a város szívében található. Közvetlenül az Avas alján, egy 18. századi, alapjaiban barokk stílusú, gyönyörűen helyreállított épületben (a volt Doleschall-kúriában) kapott helyet 1994-ben a Városi Könyvtár Szabó Lőrinc fiókkönyvtára, valamint a Lévy József Muzeális Könyvtár. Az első emeleten található Szabó Lőrinc könyvtárban, ahol a magyar mellett idegen nyelvű részleg is van, sok egyetemista megfordul. A földszinten lévő muzeális könyvtárba viszont jóval kevesebben térnek be. Pedig számos olyan kutatási terület van, amelyhez ez a városunkban rendelkezésre álló muzeális gyűjtemény megfelelő anyagot szolgáltathat.

Az írás a következőkben – a Miskolci Egyetem Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékén folyó munkához kapcsolódva – ez utóbbi könyvtárnak a kincseit mutatja be, valamint azt, hogy hogyan építhet a tanár azokra az értékekre, amelyekre e könyvtárak polcain bukkanhat az olvasó. Az alkalmazott nyelvészet szakos hallgatók csoportjai minden félévben eljutnak ugyanis a Lévy József Muzeális Könyvtárba, ahol fellapozhatják akár a legkorábbi magyar szótárakat, kézbe vehetnek több száz éves latin, német vagy magyar nyelvű iskolai tankönyveket, továbbá tanulmányozhatják az elmúlt három-négy évszázad nyelvkönyveit és más pedagógiai kiadványait.

A könyvtárnak – a könyvtárvezető, Garamvölgyi Ernőné kolléganő szíves tájékoztatása szerint 300 regisztrált olvasója van. Ugyanakkor évente mintegy 3000-4000 fő fordul meg az olvasóteremben; a könyvtár jellegéből fakadóan innen könyveket kölcsönözni nem lehet. A könyvtár olvasói között leginkább kutatókat, tanárokat, s természetesen diákokat – főként egyetemistákat, ritkábban középiskolásokat – is találunk,

akik dolgozatokhoz, pályaművekhez gyűjtenek itt anyagot. S megfordulnak a termekben olyan látássérült emberek, akik az itt felállított számítógépes munkaállomáson, hangosítás révén juthatnak hozzá a könyvekben tárolt információkhoz. A könyvtár mintegy 33000 kötet könyvet, 400-féle folyóiratot tud az olvasók rendelkezésére bocsátani, a muzeális értékű és ritkaság számba menő régebbi könyvek mellett szerencsére állománybővítésre is van lehetőség, s így a legújabb kézikönyvek is leemelhetők a polcokról.

Az egyetemisták leginkább akkor jönnek be ide, ha valamelyik tanáruktól már hallottak a könyvtár nyújtotta lehetőségekről. De valószínűleg jóval nagyobb számban is felkeresnék a Mindszent tér 2. szám alatt álló épület földszintjén található értékes gyűjteményt, ha még többet hallanának róla. Azoknak a hallgatónak, akiknek a kutatási témája valamelyik társadalomtudományhoz kapcsolódik s tudományterületüket történeti szempontból akarják feldolgozni, érdemes lehet itt széjjelnézni. A könyvtár honlapján olvasható tájékoztató szerint az állomány „elsősorban történet-, irodalom- és vallástudományi, továbbá pedagógiai, filozófiai és nyelvészeti szakirodalmat tartalmaz, főképp a 16-19. századig megjelent műveket”.

A legrégebbi könyvek, amelyeket még az 1560 körül alakult református főgimnázium könyvtára szerzett be, sajnos alig-alig maradtak fenn. A könyvtár a következő majdnem két évszázadban többször is megsemmisült, így 1751-ben szinte teljesen újra kellett kezdeni a gyűjtést. A könyvtár legkorábbi darabjai között sok a vallástudományhoz és a pedagógiához kapcsolódó munka, latin és német nyelvű könyv. A magyar nyelvű könyvek gyűjtése 1840 körül kezdődött el, amikor az oktatás nyelve hivatalosan is a magyar lett. Ránk maradt az első, kézzel vezetett katalógus 1847-ből, s néhány későbbi katalógus is; függetlenített könyvtárosa 1869-től volt a gimnáziumi könyvtárnak. Az 1870-es évektől a könyvtár rendszeresen megkapta a Tudományos Akadémia kiadványait; állományát jelentősen bővítette, hogy Lévy József is a gimnázium könyvtárára hagyta könyveinek egy részét. Lévy József költő 1836 és 1846 között diákja, 1852 és 1865 között pedig tanára volt a miskolci alma máternek.

Anélkül, hogy a könyvtár történetének minden állomását nyomon követnénk, néhány eseményről még meg kell emlékezni. 1940-ben például még nagy kiállítás hívta fel a figyelmet a könyvtár értékeire, a következő két évtizedben azonban anyagát zárolták, a vallásos könyvek nagy részét Sárospatak kapta meg, a könyvekkel teli termeket senki nem látogathatta. A miskolci iskolák úgymond tiltott könyvei is belekerültek a könyvtár anyagába, s csak a véletlenül múlt, hogy nagyobb arányú selejtezésre, ill. a könyvek egy részének a megsemmisítésére nem került sor. A 60-as években kezd el az eléggé vegyes anyag rendszerezését dr. Hunyady József könyvtáros, majd a feltáró munka tovább folyik a hetvenes években is, hogy 1979 őszén megnyílhasson a város legrégebbi könyvgyűjteménye. A könyvtárról szóló irodalomból csupán három, a könyvtárban könnyen hozzáférhető munkát emelek ki: Bálint Péterné – Garamvölgyi Ernőné – dr. Kis Józsefné 1984; Garamvölgyi Ernőné 1998; dr. Kis Józsefné 1998; az utóbbi két írás a Szülőföldünk című folyóiratban olvasható.

A könyvek között egy korai kódextöredéket, az ún. Miskolci Kódexet (a kutatások szerint az ún. Vitkovics-kódex egy részletét), egy ún. őnyomtatványt (1500 előtt nyomtatott könyvet), továbbá 1100 darab, a régi magyar nyomtatványok közé tartozó, azaz 1800 előtt megjelent könyvet találunk. S rejtenek a könyvtár polcai 120 ún. antikvát, vagyis 16. századi nyomtatványt is, a könyveken kívül pedig számos 19. és 20. század eleji folyóirat teljes évfolyamai is fellelhetők a könyvtárban. (Ld. még Vértesy 1987.)

2. Alkalmazott nyelvészeti órák a könyvtárban

Az elmúlt félevek során mintegy öt-hat alkalommal jártak az alkalmazott nyelvészet szakos hallgatók szervezett keretek között a Lévy József Muzeális Könyvtár olvasótermében. A könyvtárlátogatásokon Csetneki Sándorné dr. Bodnár Ildikó, ill. dr. Simigné dr. Fenyő Sarolta tanszékvezető irányította a hallgatók tevékenységét. A továbbiakban néhány tantárgy példáján szeretném bemutatni, hogy milyen jellegű kutatásokra alkalmas a muzeális gyűjtemény.

2. 1. Lexikográfiai ritkaságok

Az alkalmazott nyelvészetet tanuló hallgatók egyik fontos tárgya a **lexikográfia**. A szótártudomány történetét, főként a magyar vonatkozású részeket tudjuk a könyvtárban tartott órákon élményt adóan feldolgozni. A diákok kézbe vehetik első szótárunknak, Szenczi Molnár Albert (1554-1633) 1601-ben megjelent latin-magyar és magyar latin szótárának (Dictionarium latinoungaricum, Dictionarium ungarico-latinum) (MA.) egy 1610-11-es átdolgozott, azaz a latin-magyar részt – a korabeli iskolai oktatás kívánalmainak inkább megfelelő – ógörög nyelvű adatokkal bővített kiadását. Ugyancsak megvan a könyvtárban ez utóbbinak 1621-es második, s is 1644-es, már a szerző halála után megjelent harmadik kiadása is. Azt hiszem, hogy külön érdekesség a hallgatók számára kibogozni azt a kis borszíjat, amelyik a féltve őrzött könyvecskét összefogja. Valószínű, hogy eredetileg is így készült ez a 1644-es kiadás, míg más régi könyveket a későbbi könyvtárosok védő-óvó szeretete helyezett el kisebb-nagyobb tokokban, borítókban. A Szenczi Molnár-szótárat igen erősen követő, de egyúttal hibáit is kijavító Pápai Páriz Ferenc (1649-1716) szerkesztette szótárat (PP.), majd a Bod Péter által kibővített változatokat is megtalálhatjuk itt. Nyelvünk (és helyesírásunk) fokozatos, de elkerülhetetlen változásairól vallanak az egyes szóalakok, de még inkább a szócikkekben szereplő több tagú kifejezések és példamondatok (a leggyakrabban régi szólások). Szenczi Molnár Albert szótárának a szócikkeiben olvasható többek között: *aléytom*: 'sejtem'; *alélködás*: 'aléltás'; *csuszto*: 'csoszogok' (tkp. lábbelim *csusz(t)* hangot ad); *huritom*: 'szemrehányást tesz nekik'; *lábbolható*: 'sekély(es)'; *tálpeszér* 'tékozló, tobzódó ember'. Nagy számban vannak kifejezések: *fáttul szakatt ember, hamu alatt sült, napszökö esztendő*, stb., valamint szólások: a *barátom* szóhoz: *nem mind barátod a ki reád mosolyodik*; a *tapogat* igéhez: *az kinek hol fáty, ott tapogattya*; a *hámtani* igéhez: *addig hámts a hársfát, mig hámlik*; a *rege* szóhoz: *tud hozzá, mint tik a regéhöz*.

Aki még régebbi kiadványt szeretne tanulmányozni, az forgathat az 1600-as évekből való görög–latin, vagy egynyelvű latin szótárakat is. Mindig érdeklődést keltenek 8-10 nyelvű utazási szótárak. Fontos az is, hogy megtalálható a könyvtárban a hazai lexikográfia-tudomány néhány olyan szakkönyve is, mint Melich János, ill. Szilágyi István munkái. Az szinte természetes, hogy a 19. század nagy szótári vállalkozásait (a híres Czuczor-Fogarasi szótárat 1862-1874-ből, a Ballagi Mór-féle értelmező szótárat -1867-1872-ből, valamint a Szarvas Gábor és Simonyi Zsigmond szerkesztette Magyar Nyelvtörténeti Szótár három kötetét a 19. század végéről) szintén megtaláljuk a polcokon.

A könyvtári beszerzések lépést tartanak a korrallal. Ennek a bizonyítéka, hogy az 1990-es években, sőt 2000 után kiadott újabb szótárak is forgathatók a könyvtárban, és használhatják az olvasók a számítógépen lévő szótárak bármelyikét is.

Írásunk alcímének megfelelően valóban Szenczi Molnár Albert szótáraitól (vagy valamivel korábról) a modern elektronikus szótárakig ível az az út, amelyet itt a

lexikográfia-történettel foglalkozva bejárhatunk. A hallgatók olyan feladatokat kapnak a könyvtárban szervezett órákon, hogy legyen alkalmuk az említett szótári ritkaságok forgatására, tanulmányozására, a rájuk vonatkozó szakirodalom megismerésére, továbbá konkrét szócikkek elemzésére is.

2. 2. Régi, a magyar nyelvet külföldieknek oktató nyelvkönyvek a „Magyar mint idegen nyelv oktatása” témaköréhez; korai hungarológiai munkák

Egy másik tárgyunk, amelyhez kapcsolódó korai dokumentumokat forgathatnak a diákok, a **magyar mint idegen nyelv oktatása és a hungarológia**. A magyar nyelv legkorábbi, idegeneknek szánt tankönyvei közül is több fellelhető a könyvtár állományában. Szeretném itt kiemelni Bél Mátyás (Meliboeus) magyart tanító tankönyvét, melynek címe *Der ungarische Sprachmeister* volt, s amely az 1729-es első kiadás után még további 14(!) kiadást élt meg. A könyvtárban az 1777-ben megjelent 6., bővített kiadást lapozhatjuk fel. Mottóként az egyik belső oldalon egy utazót ábrázoló képpel, s a következő szép gondolattal találkozunk: *„Wie glücklich ein deutscher Mann, der unter Ungarn Ungarisch kann”* (azaz, a rímet kicsit a tartalom rovására is megőrizve: „Milyen boldog is az a német, aki a magyarokkal magyarul beszélhet”). A magyar nyelvkönyvet sokféle szójegyzék egészítette ki; a könyv legvégén pedig magyar-német szólásgyűjteményt találunk. Talán nem érdektelen ezek közül egyet-kettőt itt is bemutatni: *A bátor szívekkel szerencse társalkodik; A körmeiből meg lehet ismerni az oroszlyánt; Aki nyárban nem gyűjt, télben keveset fűjt. Az idő járton jár, semmi szóra nem vár*. Szemléletes példái ezek is a magyar nyelv állandó, megállíthatatlan változásának.

Az 1700-as évek végéről még néhány további, a magyar nyelvet oktató könyv megtalálható a könyvtárban (Nagy György, Beregszászi Pál és mások munkái), de megvan itt a Bécsben egyetemi tanárként dolgozó Márton Józsefnek több műve, így német-magyar és magyar-német lexikona, vagyis szókönyve is (ahogy akkortájt a szótárakat nevezték), ugyancsak több kiadásban. Az 1800-as évektől más élő nyelvek szótárai is fellelhetők, így vannak francia-német, német-angol, s természetesen magyar-francia, magyar-angol szótárak is.

A fenti művek mellett a korai és a későbbi hungarológiai irodalomból ismert szerzők: Vályi András, Hunfalvy Pál, Bartucz Lajos etnográfiai munkáival is találkozunk.

2. 3. Nevezetes munkák a magyar nyelv leírásának múltjából

Ha a magyar nyelvtörténettel foglalkozunk, akkor feltűnik, hogy a **magyar nyelvtudomány történetének** olyan becses művei is megvannak eredetiben a könyvtárban, mint a híres Debreceni grammatika (1795), Révai Miklós *Elaboratio Grammatica Hungarica* címet viselő latin nyelvű magyar grammatikájának harmadik, az igéket tárgyaló kötete (1803), továbbá Verseghy Ferenc *Magyar grammatika avagy nyelvtudomány* című munkája (1818), hogy a későbbi műveket már ne is említsük.

Ugyanakkor két 19. századi kiadásban is olvasható a könyvtárban Erdősi-Sylvester János *Grammatica Hungaro-latina* című nyelvtana (1539), s az egykori gondos könyvtárosok révén a Toldy Ferenc szerkesztette *Corpus Grammaticorum* című mű is, számos 17. századi nyelvtanunk kiadásával. Így olvashatják a magyar nyelvtudomány története iránt érdeklődők Szenczi Molnár Albert, Geleji Katona István, Pereszlényi Pál, Tsétsi János és mások latin, ill. magyar nyelven megírt magyar nyelvtanait.

A magyar nyelv rokonságát, a nyelvek eredetét, különféle nyelvészeti kérdéseket vizsgáló 18-19. századi könyvek is nagy számban találhatóak itt. Szintén eredetiben tanulmányozhatjuk Sajnovics János Demonstratióját (*Demonstratio idioma ungarorum et lapponum idem esse* (1770)). Az általános nyelvészeti kérdéseket tárgyaló munkák zöme a nyelvtudomány korabeli színvonalán áll, így a legtöbbjük fölött már eljárt az idő. Ám e kiadványokat kritikus szemmel tanulmányozni szintén számos tanulsággal szolgálhat.

2. 4. A nyelvtanítás régebbi és újabb módszerei

A nyelvtanítás történetében elmélyedni akarók számára nagyszerű forrásmunkák lehetnek az 1600-as évekből az 1940-es évekig ránk maradt latin és német, a későbbi időkből pedig már francia, olasz és angol nyelvkönyvek is, amelyek eleinte leginkább a grammatizáló-fordító módszert képviselték. Ugyancsak igen fontos részét képezik a könyvtárnak az egykori tanári könyvtárak számára megvásárolt különféle módszertani kiadványok.

Nagyobb számban találunk itt a 19. század vége felé, ill. a 20. század elején kialakuló új nyelvtanítási és -tanulási módszerekhez kapcsolódó könyveket, leginkább a direkt módszert, ill. Berlitz módszerét bemutató, népszerűsítő kis füzeteket. A direkt módszerhez kapcsolódik az a munka, amelynek szerzője dr. Philipp Kálmán főiskolai tanár volt. Írása 1911-ben keletkezett, s benne nemcsak a helyes kiejtés tanításának az elsődlegességéről, sőt a fonográffal való tanulás (!) lehetőségéről esik szó, hanem a szerző megemlékezik Brassai Sámuelről is, aki kiemelkedő 19. századi nyelvészünk, valamint az élő idegen nyelvek tanításának kérdéseivel is igen sokat foglalkozó tanárember volt. Ő mintegy előfutára a direkt módszernek. Van itt továbbá az 1940-es évekből az auditív módszert ismertető kiadvány, s szólni kell Lux Gyulának a könyvéről is, hiszen szerzője a maga idején ugyancsak igen korszerű nyelvtanítási nézeteket vallott.

A hallgatóknak az említett kiadványok alapján lehetőségük van a különböző nyelvtanítási módszerek összehasonlítására, régebbi és újabb tankönyvi részletek módszertani értékelésére.

A fenti leírás csak keveset tudott bemutatni a könyvtár igen gazdag állományából. Így nem szóltunk a magyar neveléstan más tantárgyakhoz kapcsolódó dokumentumainak, vagy éppen a városra vonatkozó gazdag anyagnak a sokféle felhasználásáról, de ezek a témák távolabb esnek az alkalmazott nyelvészet területeitől. A muzeális könyvtár rendelkezik továbbá számos új dokumentum-típussal, például CD-ken megtalálható levéltári anyagokkal, amelyekhez a fenti területet kutatni kívánók ugyancsak hozzájutnak. Értékes, kutatható és kutatandó anyagot jelentenek az iskolai értesítők. Hasznos lehet tudni, hogy a könyvtárra vonatkozó adatok elérhetők a következő Internet-címen: www.mclib.hu.

Végezetül arról is feltétlenül szeretnék szólni, hogy a könyvtárban dolgozó kollégák: Garamvölgyi Ernőné könyvtárvezető, valamint Nádai Virág és Varga Gábor könyvtárosok mennyire segítőkészek, milyen szeretettel kalauzolják végig a csoportokat a könyvtár helyiségein, megismertetve a látogatókkal a könyvtár történetét, milyen gondossággal készítik elő a kért könyveket, ill. adnak felvilágosítást a könyvtárra vonatkozó valamennyi kérdésben.

Összegzés

Elmondható, hogy a magyar könyvtárkultúra magas színvonalra emelkedett az értékes könyvek, nagy múltú könyvgyűjtemények mellett leginkább azoknak a könyvtáros kollégáknak köszönhető, akik szívügyüknek tekintik a könyvtárukat, azt, hogy minél több olvasó

forduljon meg a termekben, legyen szó akár műemlékkönyvtárról, muzeális gyűjteményről, akár a legújabb kiadványokkal is rendelkező városi, megyei vagy országos intézményekről. S igen fontos, hogy az egyetemi diákság – a korszerű információhordozók birtokában is – szívesen forduljon meg ezekben a műhelyekben is.

Irodalom

Bálint Péterné – Garamvölgyi Ernőné – dr. Kis Józsefné (szerk.) 1984. *A Lévay József Könyvtár kőtekatalógusai I. Bevezetés*. Miskolc.

Garamvölgyi Ernőné 1998. 16. századi könyvek a miskolci Lévay József Muzeális Könyvtárban. *Szülőföldünk*. 27. sz.

Illés György 1984. *Mesélő könyvtárak*. Budapest: Móra Ferenc Könyvkiadó.

Keresztury Dezső 1982. *Híres magyar könyvtárak*. Budapest: RTV–Minerva.

Dr. Kis Józsefné 1998. A miskolci Lévay József Muzeális Könyvtár története. *Szülőföldünk*. 27. sz.

Vértesy Miklós 1987. *Könyvtárosok kislexikona*. Budapest: Múzsák Közművelődési Kiadó.

<http://www.uni-miskolc.hu/uni/univ/tortenet/>

<http://www.uni-miskolc.hu/uni/univ/galeria/selmeci.html>

<http://www.lib.uni-miskolc.hu/hun/about/selmec.php>